

Handläggare
Cecilia Rivard
Telefon: 0850818048**Till**
Farsta stadsdelsnämnd
2019-12-19

Stockholms stads kemikalieplan 2020–2023

Svar på remiss från kommunstyrelsen

Förslag till beslut

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen av förslag till Stockholm stads kemikalieplan 2020–2023.

Sammanfattning

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har på uppdrag av kommunfullmäktige tagit fram ett förslag till ny kemikalieplan för åren 2020–2023. Förslaget innehåller 49 åtgärder fördelade på åtta verksamhetsområden som ska leda arbetet mot att nå målet om en giftfri stad. Fokus är på barn och andra särskilt känsliga grupper.

Förslaget har våren 2019 varit på kontorsremiss inom staden och remissinstanserna är positivt inställda till planen men framhåller att det behövs personella och ekonomiska resurser samt mer stöd från kemikaliecentrum.

Förvaltningen anser att det slutliga förslag till ny kemikalieplan som nu remissbehandlas är bra. Förslaget utgår från nuvarande kemikalieplan men har reviderats och utvecklats. Åtgärder där nämnden föreslås ha ett ansvar bedöms vara möjliga att genomföra.

Bakgrund

I budgeten för 2018 gav kommunfullmäktige miljö- och hälsoskyddsnämnden i uppdrag att påbörja arbetet med en ny kemikalieplan. I budgeten för 2019 gavs uppdraget att fortsätta detta arbete. Framtagandet av handlingsplanen har letts av Kemikaliecentrum vid miljöförvaltningen och har utgått från den utvärdering av nuvarande kemikalieplan 2014–2019 som gjordes under 2018. En nära dialog har förts med referensgrupper knutna till respektive verksamhetsområde och kapitel i planen.

Referensgrupperna har framför allt bestått av företrädare för berörda förvaltningar och bolag i staden.

Förslaget till kemikalieplan skickades på kontorsremiss den 22 mars 2019 till 40 förvaltningar och bolag, däribland Farsta stadsdelsförvaltning. Utifrån den remissomgången har miljö- och hälsoskyddsnämnden presenterat sitt slutliga förslag till kemikalieplan.

Kommunstyrelsen har remitterat förslaget till Farsta stadsdelsnämnd för yttrande senast den 15 januari 2020.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av avdelningen för stadsutveckling i samråd med avdelningen för HR och kansli, avdelningen för förskola och avdelningen för ekonomi.

Remissen i sammanfattning

Planen utgår från det långsiktiga målet *Ett giftfritt Stockholm* i stadens förslag till miljöprogram 2020–2023. Det mer kortsiktiga etappmålet *Minskad förekomst av skadliga ämnen i varor och kemiska produkter* fokuserar på att de egna verksamheterna och andra aktörer ska använda mindre skadliga kemikalier, det vill säga bli klimatsmarta.

Staden har som mål att vara ledande i arbetet med Agenda 2030. Genom arbetet med åtgärderna som beskrivs i kemikalieplanen bidrar staden till flera mål i Agenda 2030.

Kemiska produkter används i många sammanhang. Till exempel i läkemedel, kosmetika, tvätt- och rengöringsmedel, bekämpningsmedel och målarfärger. Kemiska ämnen ingår också i varor som kläder, möbler, datorer och byggmaterial.

Kemikalieinspektionens Prioriteringsguide PRIO delar in farliga ämnen i två nivåer utifrån deras egenskaper – *utfasningsämnen* och *prioriterade riskminskningsämnen*. Kemikalieplanen utgår från denna indelning och använder samma begrepp. Den grundläggande principen är att utfasningsämnen ska fasas ut ur kemiska produkter och ur varor som används i staden och riskminskningsämnen får bara användas om man kan säkerställa att användningen är säker.

Förslaget till ny kemikalieplan innehåller 49 åtgärder fördelade på åtta kapitel/verksamhetsområden som ska leda arbetet mot att nå målet om en giftfri stad. (Föreslagna åtgärder med ansvarig organisation och tid för åtgärderna finns med som bilaga.)

1. Information och dialog

Målgruppen för Stockholms stads kemikaliekommunikation är alla inom stadens gränser vars verksamhet och val påverkar utsläpp och/eller exponering av skadliga ämnen. Detta inkluderar invånare, företagare, organisationer och inte minst Stockholms stads egna medarbetare.

Det som ska förmedlas är:

- Att Giftfritt Stockholm är ett av målen i miljöprogrammet.
- Att alla som bor och verkar i staden påverkar både närmiljön och den yttre miljön. Alla kan också bidra genom kemikaliesmarta val.
- Att det varken behöver vara svårt, tråkigt eller dyrt att göra kemikaliesmarta val.

Kanaler för kommunikationen är seminarier, utbildningar, informationsblad, broschyrer, annonser och stadsinformationstavlor. Miljöbarometern är stadens portal för redovisning av miljöinformation. Sociala medier som används för närvarande är Facebook och Instagram.

2. Inköp och upphandling

Kemikalieplanen prioriterar ett antal inköpsområden. De är på ett eller annat sätt kemikalieintensiva. Därför har de prioriterats högst för kemikaliekravställning och uppföljning. Plast är ett material som ingår i många av de prioriterade inköpsområdena och kan ge påverkan på miljö och hälsa under olika delar av sin livscykel. Plast behöver därför uppmärksammas särskilt i stadens inköpsprocesser.

Så kallad kategoristyrning implementeras successivt i staden för att förtydliga och underlätta inköpsarbetet. Det innebär att olika kategorier av varor, material och tjänster definieras och att det för varje kategori finns ett kategoriteam. Kategoriteamets arbete kommer sedan att ligga till grund för att utveckla och effektivisera inköpsarbetet inom den specifika kategorin. Kemikaliecentrum kommer att ge stöd i arbetet med att ställa och följa upp kemikaliekrav.

Att märka ut kemikaliesmarta alternativ i inköpssystemet ger stora fördelar eftersom det förenklar för beställare att göra aktiva val.

3. Bygg- och anläggningsmaterial

Kapitlet omfattar kemikaliehantering i bygg, anläggning och ledningsägares projekt. Dessa är:

- Byggnader i stadens projekt och vid markanvisningsavtal, bostäder och lokaler, skolor och förskolor.
- Anläggning på allmän platsmark och kvartersmark. Det vill säga väg, park, skolgård, bro, hamn, fritidsanläggning och parkering.
- Interna och externa ledningsägare som staden tecknar avtal med för gas, fiber, el, vatten, avfall och avlopp.

Gränsdragningslistor för vilka produktgrupper som omfattas av kraven i kapitlet uppdateras regelbundet och tillhandahålls av respektive bolag och förvaltning.

4. Kemikaliehantering

Kontroll på kemiska produkter är ett lagkrav. Inom Stockholms stad används kemikaliehanteringssystemet Chemsoft. Systemet anger tydligt vilka produkter som innehåller utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen vilket ger ett stöd i arbetet med att hitta ersättningsprodukter.

Översikten över kemikalieanvändningen är inte komplett. Till exempel saknas ofta information om stadens entreprenörers kemikalieanvändning och där måste substitutionsarbetet utvecklas ytterligare.

Stadens verksamheter fortsätter att kontinuerligt dokumentera och årligen inventera sin användning av märkningspliktiga kemiska produkter och förbrukningsuppgifter rapporteras direkt till Chemsoft.

En teknisk lösning kommer införas som erbjuder möjlighet för stadens entreprenörer att själva använda Chemsoft om förvaltningar och bolag bedömer det som lämpligt.

Enligt förslaget ska befintlig vägledning utvecklas för det fortsatta substitutionsarbetet. Exempelvis genom att ta fram en konkret vägledning för utbyte av en kemisk produkt, ämne eller vara, mot ett mindre riskabelt alternativ. Kemikaliecentrum ger fortsatt utbildningsstöd genom att anordna återkommande utbildningar på plats hos verksamheterna.

Farsta stadsdelsförvaltning
Stadsutveckling

Storforsplan 36, 11 tr.
Box 113
123 22 Farsta
Växel 08-50818000
Fax
farsta@stockholm.se
stockholm.se

5. Växtskyddsmedel

Skötseln av stadens utemiljöer ska vara giftfri. När parker, grönområden, fastigheter och andra offentliga ytor sköts ska en rimlighetsavvägning med en prioriteringsordning för val av metod eller medel göras. I första hand ska förebyggande åtgärder, följt av

mekaniska eller termiska metoder, biologisk bekämpning och liknande väljas. Kemisk bekämpning bör övervägas först om det konstateras att syftet med bekämpningen inte kan uppnås med några andra metoder.

Stadens avtal med koloniföreningar kan behöva ses över, eller förtydligas, att växtskyddsmedel inte ska användas på stadens arrenderade marker.

6. Tillsyn och kontroll

Miljöförvaltningen ska ha en kemikalietillsyn där lagstiftningen används på ett sådant sätt att arbetet med att få bort miljö- och hälsofarliga ämnen drivs framåt. Föroreningssituationen i staden har förändrats under senare år. Industriutsläppen har minskat medan de diffusa utsläppen från exempelvis användningen av varor har ökat. Kemikalieplanen pekar ut särskilda tillsynsområden som behöver utvecklas på olika sätt. I detta sammanhang är det viktigt att påpeka att behovet av kemikalietillsyn inom redan etablerade områden finns kvar. Planens syfte är att lyfta upp nya områden som behöver utvecklas för att målen ska nås.

7. Miljögiftsövervakning

Miljöövervakning innebär att kartlägga tillståndet i miljön och hur det påverkas av mänskliga aktiviteter. Informationen är viktig dels för att få underlag till prioriteringar av vilka åtgärder som är mest angelägna och dels för att följa upp effekterna av genomförda åtgärder.

Miljögiftsövervakningen, övervakningen av skadliga ämnen och miljögifter, syftar till att besvara många olika frågor om tillstånd, orsaker och förändringar. Den ger information om hur miljöstatusen i Stockholm är i förhållande till miljö kvalitetsnormer, till exempel i vattendirektivet. Övervakningen behöver utvecklas så att den även ger information om människors exponering för skadliga ämnen och hur den förändras över tid.

8. Barn och andra särskilt känsliga grupper

Stockholms stad delar den prioritering som görs av bland andra Kemikalieinspektionen att barn och ungdomar är särskilt viktiga grupper att skydda från farliga kemiska ämnen.

Kemikaliesmart skola och fritidshem blir en naturlig förlängning av arbetet som gjorts i projektet *Kemikaliesmart förskola*. Staden gör också en satsning kallad *Kemikaliesmart arbetsplats* med särskilt

fokus på kvinnodominerade kommunala arbetsplatser där många kvinnor i barnafödande ålder vistas på dagarna.

Enligt förslaget till ny kemikalieplan ska en ny version av Vägledning för kemikaliesmart förskola tas fram av Kemikaliecentrum och då inkluderas även öppna förskolor och parklekar.

Kemikaliecentrum ska enligt planen ge utbildning till personal inom förskola förslagsvis två gånger per år. Webutbildningen för en kemikaliesmart förskola förlängs till 2025.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen anser att det är ett tydligt och väl genomarbetat förslag till ny kemikalieplan. Våra synpunkter gäller de verksamhetsområden där stadsdelsnämnderna föreslås vara ansvariga, eller delansvariga, för genomförande av åtgärder.

Planen utgår från förslaget till miljöprogram för 2020–2023, vilket kommer att remissbehandlas av stadsdelsnämnden den 30 januari. Förvaltningen finner att det är en märklig ordning att förslaget till ny kemikalieplan ska besvaras innan förslaget till miljöprogram har fastställts, eftersom planen ska anpassas till miljöprogrammet.

1. Information och dialog

I kapitlet nämns en mängd olika informationsinsatser som ska genomföras för boende och verksamma inom stadens gränser. Nämnden föreslås vara delaktig i följande åtgärder:

- 1.2 Genomföra kommunikationsinsatser för kemikaliesmarta arbetsplatser i staden.
- 1.5 Genomföra årliga informationskampanjer gentemot invånarna.

Förvaltningen anser att åtgärderna är bra och genomförbara.

2. Inköp och upphandling

För verksamhetsområdet föreslås att nämnden är delansvarig för flertalet åtgärder i egenskap av upphandlande nämnd. Förvaltningen samarbetar med Kemikaliecentrum och serviceförvaltningen och ser dem som huvudansvariga för de åtgärder som föreslås. En av åtgärderna som påverkar förvaltningens beställare av varor på ett positivt sätt och där förvaltningen är delansvarig är:

- 2.6 Underlätta för personal att göra kemikaliesmarta inköp.

Att märka ut kemikaliesmarta alternativ i inköpssystemet ger stora fördelar eftersom det förenklar för beställare att göra bra val. Det allra bästa vore att endast kemikaliesmarta alternativ fanns att tillgå i systemet.

3. Bygg- och anläggningsmaterial

Detta kapitel har förvaltningen få synpunkter på då det handlar om större bygg- och anläggningsprojekt. En av åtgärderna där nämnden anses ha ett delansvar är svår att genomföra på stadsdelsnivå:

- 3.2 Dokumentera varor och kemiska produkter som används vid uppförande och underhåll av byggnader och anläggningar i digital loggbok och uppdatera loggboken vid ombyggnation och förvaltning.

För att använda en digital loggbok som Byggvarubedömningen (BVB)¹ ska en specifik produkt knytas till en särskild plats. Förvaltningen anser att det är svårt i ytterstaden då många projekt är geografiskt spridda, exempelvis byte av bänkar och ledräcken i hela stadsdelsområdet. Det blir krångligt eftersom det inte finns en anläggning som har en tydlig gräns.

Förvaltningen kan medverka till nytänkande när det exempelvis gäller val av fallskyddsmaterial, där det behövs alternativ till gummibeläggningar som används idag. Vi betraktar det som möjligt och genomförbart att vi har ett delansvar för nedanstående åtgärd.

- 3.8 Främja innovation och alternativa material för att substituera riskmaterial.

4. Kemikaliehantering

Stadens kemikaliehanteringssystem Chemsoft ska utvecklas och nämnden föreslås ha ansvar för följande åtgärder:

- Inventera och dokumentera kemiska produkter i Chemsoft.
- Rapportera förbrukningsuppgifter i Chemsoft.
- Aktivt arbeta för att substituera utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen.

¹ Byggvarubedömningen skapades på initiativ av flera stora aktörer på bygg- och fastighetsmarknaden som ville samverka i sitt riskminimerings- och substitutionsarbete. Aktörerna tog fram bedömningskriterier utifrån vilka alla produkter skulle bedömas efter och skapade en databas för att kunna samla alla bedömningar på en och samma plats.

Åtgärderna är pågående och förvaltningen arbetar med att försöka förbättra framför allt rapporteringen av förbrukningsmängder och byta ut farliga kemikalier. Ingen verksamhet har rapporterat några kemikalier som innehåller ämnen som ska fasas ut men det finns riskminskningsämnen i flera produkter som ska bytas ut mot bättre alternativ.

Förvaltningen ser mycket positivt på att Kemikaliecentrum tar fram en vägledning för så kallad substitution med förslag på kemikaliesmarta alternativ. Kunskapsnivån inom kemikalieområdet är begränsad inom förvaltningen varför Kemikaliecentrums stöd i olika former är uppskattat och kommer att behövas även i fortsättningen.

5. Växtskyddsmedel

I kapitlet föreslås en åtgärd och stadsdelsnämnderna är en av flera ansvariga:

- 5.1 Sköta parker, grönområden, fastigheter och andra offentliga ytor utan användning av växtskyddsmedel.

För förvaltningens del kräver denna åtgärd inte någon insats eftersom kemiska bekämpningsmedel inte används inom parkskötseln. Växtbekämpning sker med mekaniska eller termiska² metoder.

Det nämns i förslaget att koloniföreningar kan behöva information om att de inte får använda växtskyddsmedel i sina odlingar. Förvaltningen instämmer i den bedömningen. Några av Farstas koloniföreningar har en bilaga till sina avtal där detta klagörs, andra saknar informationen. Det är bra om informationen ges rutinmässigt till samtliga föreningar i staden.

Verksamhetsområdena 6. Tillsyn och kontroll och 7. Miljögiftsövervakning berör inte nämndens verksamheter.

8. Barn och andra särskilt känsliga grupper

Förvaltningen ser positivt på att kemikalieplanen kompletteras med detta verksamhetsområde. Samtliga åtgärder som nämnden är delansvarig för bedömer vi som genomförbara med tillägget att de också ska gälla personal på öppen förskola och parklek.

² Bekämpa ogräs med till exempel het vattenånga.

- 8.1 Uppdatera Vägledning för en kemikaliesmart förskola samt anpassa till skola och fritidshem.
- 8.2 Genomföra och följa upp åtgärderna för kemikaliesmart förskola, skola och fritidshem.
- 8.3 Utbilda förskole-, skol- och fritidshemspersonal enligt de kemikaliesmarta vägledningarna.
- 8.4 Genomföra åtgärder för kemikaliesmart arbetsplats med fokus på gravida.

Förvaltningen anser att den webbaserade utbildningen för en kemikaliesmart förskola är mycket bra och värdesätter att utbildningen föreslås förlängas till 2025.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Kerstin Sandström
Stadsdelsdirektör

Sara Wrethed
Avdelningschef

Bilaga

Miljö- och hälsoskyddsnämndens förslag till Stockholms stads kemikalieplan 2020–2023

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Kerstin Sandström, Stadsdelsdirektör	2019-12-05
Sara Wrethed, Avdelningschef	2019-12-04